

29. državni festival
Turizmu pomaga lastna glava
Zgodbe turizma

Kvatra – zgodba o izpolnjenih željah

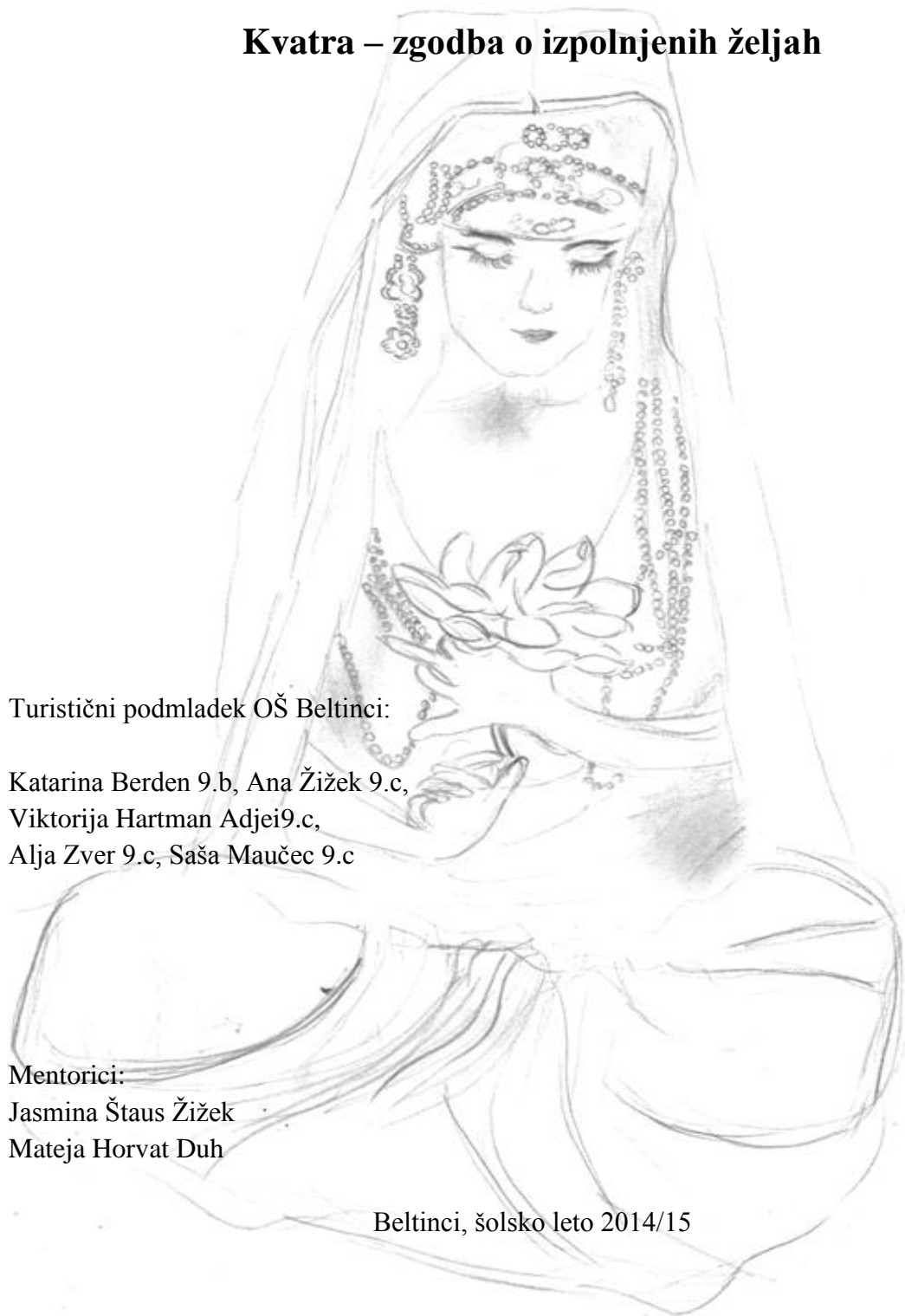
Turistični podmladek OŠ Beltinci:

Katarina Berden 9.b, Ana Žižek 9.c,
Viktorija Hartman Adjei 9.c,
Alja Zver 9.c, Saša Maučec 9.c

Mentorici:

Jasmina Štaus Žižek
Mateja Horvat Duh

Beltinci, šolsko leto 2014/15

Uvod

Vsak kraj, ki ga poznamo, ima svojo zgodovino. Vsak kraj je tudi nekaj posebnega –v sebi nosi svoje običaje, zgodovinske dogodke, svoje ljudi;te sestavine, ki ga oblikujejo, so edinstvene in neponovljive. Zgodbe, ki se skrivajo v njegovi zgodovini, se prepletajo s tisočimi drugimi zgodbami in z zakladnico ustnega izročila, ki so ga tako skrbno ohranjali in čuvali naši predniki.

Zgoraj zapisane besede še posebej veljajo za ljudi, ki živijo v manjših, ruralnih skupnostih, kakršne se pojavljajo v nam ljubem Prekmurju, ki ga zamejuje reka Mura. Ljudje ob Muri namreč čutimo še posebno vez z reko; pravijo celo, da je Mura taka reka, da se najprej hodi k njej, potem pa se jo nosi s sabo; kamorkoli greš. Z vso biotsko raznovrstnostjo, prodišči, mrtvicami, poplavnimi logi in gozdovi je duša prekmurske pokrajine. Z vso močjo, silovitostjo, ko prerašča svoje bregove in je neustavljiva na svoji poti, pa zna biti tudi strah in pokaže moč, kot jo lahko ima samo narava. In ko se ta njena razdiralnost in neuklonljivost dogaja in pride do vrelišča, se počasi umiri in pojenja. In kot taka ljudem še danes, tako kot stoletja nazaj, buri domišljijo ter na koncu privede do biserov – ki se rodijo v obliki zgodb, fragmentov, ustnega izročila, poetike in misli obmurskih ljudi. In te zgodbe vam želimo predstaviti.

Želimo, da Murino skrivnost odstirate z nami – tančico za tančico, plast za plastjo.

Tudi nam je, med raziskovanjem za turistično nalogo, burila domišljijo. Čeprav prebivamo ob njej, si nismo niti predstavljali, koliko novih zgodb in mitov bomo spoznali. Veseli smo, da smo jih lahko ponovno obudili iz pozabljenosti – tudi s pomočjo pripovedovanj domačinov, raziskovalcev, društev iz bližnje in daljne okolice. Osredotočili smo se na eno iskrico – ta je bila od začetka majhna, le v zametkih, potem pa se nam je skrivnost počasi in vedno bolj odpirala, pustila se nam je razodeti, dokler ni postala pred našimi očmi skoraj tako živa, da bi jo lahko prijeli ...In res - odkrili smo mitološko bitje, ki prebiva v obmurskih gozdovih, Kvatro. O njej smo slišali krajše zgodbe, pojavlja se v šegah in verovanjih po Prekmurju. Različno po vaseh - lahko nastopa kot negativno bitje, največkrat pa je opisana kot dobrosrčna, darežljiva in kot bitje, h kateremu so se obračali ljudje v svojih stiskah. Največja fama, ki se pojavi v zapisih o njej pa je ta, da se Kvatra prikaže samo dobrim ljudem. Za tiste ima pripravljene tudi murske kamenčke, darežljivo jim jih podarja, da lahko z izbiro barve razodenejo in prosijo za svoje skrite želje. S svojim posebnim izraznim plesom rada nakaže, da so bile želje sprejete. V ta namen smo podmladkarji s kamenčki želja simbolično začeli tlakovati pot sreče, ki bo zaobjela našo turistično prireditel v okviru 24. Bujraškihdnevov. Njene spremljevalke so njene pomočnice; z njimi nas bo popeljala še naprej – po Prekmurju ... Z njo se boste srečali na turistični tržnici, kjer bo mistično skrita, v njenem naravnem habitatu, na prireditvi v okviru Bujraškihdnevov in ostalih okoliških prireditev, ki jo pripravljamo, pa bo še lepše ...

Tradicionalna prireditve Būjraški dnevi

Ižakovci so pomurska vas. V vasi živi okoli 820 prebivalcev. Pred časom so zgradili nasip, s katerim so zajezili rečno strugo, zato reka Mura več ne poplavlja.

Pred tem so se prebivalci nenehno postavljali v boj z reko, v spomin na te boje potekajo v vasitradicionalniBūjraški dnevi, ki se organizirajo že od leta 1991 dalje in se odvijajo drugi teden v mesecu avgustu. Izvajajo se v duhu turistično, kulturne, etnološke in zabavne prireditve. Posvečeni so predvsem spominu na življenje in delo ljudi, ki so skozi desetletja živeli s to večkrat nemirno reko. Obujajo se spomini na starodavna ročna opravila, povezana z življenjem obmurskega človeka. Prireditve se odvijata na Otoku ljubezni, ki je priljubljena izletniška točka v bližini Beltincev.

Vir: Google

Najnovejša pridobitev Otoka ljubezni je vsekakor pravi plavajoči mlin na Muri, ki je edini tovrstni objekt v Sloveniji in eden redkih v tem delu Evrope.

Otok ljubezni vam prav tako postreže še ljubezenskim napojem, ki pomaga starim in mladim pri uresničitvi njihovih najbolj skritih želja.

Vsekakor se o učinkih in lepotah Otoka ljubezni mora prepričati vsak sam.

Posebno doživetje za obiskovalce je »pajanikrūj«, ki je posebnost tega kraja in si ga lahko pripravi vsak sam na odprtem ognju.

Prav tako je posebna poslastica »riba na batu«, ki se na poseben način peče na žerjavici.

Vir: Google

Kdo so bili būjraši ?

Mura, simbol in duša Prekmurja, je divja in nevarna reka. Ljudje so se spopadali z reko in jo zabūjrali. Iz būjranja se je razvil spoštovan poklic būjraš. Ime izhaja iz prekmurske besede būjr, kar pomeni približno to, kar v slovenščini jez. Būjraš je lahko bil le človek, ki živi neposredno ob Muri. Če se z reko spopadaš, jo moraš tudi poznati.

Pričeli so od dna. Na fažinski oder so znosili pauše. To so štiri metre dolge in v trideset centimetrske snope povezane veje. Te pauše so nato povezali med seboj, med njih dodali približno dva kubična metra kamenja (kugel), potem pa je to zares težko stvar, imenovano voclin šest būjrašev spustilo ob bregu na dno. Z voclini so utrjevali strugo, ki je pod vodo. S časom se je zamuljila in obrasla z vodnim rastlinjem - prodnata in mehka murska struga je bila tako zavarovana.

Murin breg so varovali z betonskimi kvadri, rekli so jim kubiki. Te so polagali na predhodno naložene vecline. Tam, kjer Mura močno udarja v bregove, to je predvsem na zavojih, so od brega proti sredini struge nanosili takoimenovane traverze, kjer se je moč valov in vrtincev razbijala. Voda je tam dobila nasprotno smer toka. Osnova za traverzo so prav tako veclini. Traverze so postavljali tudi za vhodi v rokave in s tem zamuljili stare struge.

Būjraši so pri svojem delu uporabljali železne vile, s katerimi so na prodiščih nalagali gramoz in kugle, ter kramp, lopato in obvezno sekirico, ki je nekak zaščitni znak būjrašev. Po vodi so se prevažali s fažinami, to so trinajst metrov dolgi in dva metra široki transportni čolni. Na njih so prevažali kubike, vecline, kamenje in svojo dobro voljo. Zabūjrali so Muro skoraj po vsem njenem toku od Cmureka na slovensko-avstrijski meji in do Gibine blizu slovensko-hrvaške meje. Vmes so svoje delo vzdrževali in popravljali, kar je Mura, ko je zrasla, odnesla s sabo. Zraven so peli būjraško himno in jedli murske ribice ter pili vino, naprešano iz domačega lugaša ali brajde.

Vir: Google in pomurec.com

Slovarček bujraških izrazov:

Būjr- jez

Pauše - štiri metre dolge in v trideset centimetrske snope povezane veje

Kugel - približno dva kubična metra kamenja

Voclin- zmes kamenja, snopi, veje

kubiki -betonski kvadri

fažinami -trinajst metrov dolgi in dva metra široki transportni čolni
lugaša – trta, ki raste ob hiši (značilno za starejše hiše)

Zgodba našega turizma

Kvatra v ljudskem izročilu (knjižni jezik)

Nekemu siromaku, ki je delal kot būjraš na Muri, se je rodil že sedmi otrok, sedmi sin. Oče se je njegovega rojstva zelo veselil, vendar se je otrok rodil bled in bolehen in ženska, ki je bila pri porodu je rekla, da ne bo dolgo živel. Oče, kljub temu, da je bil siromak in je svojih šest otrok komaj preživiljal, si je močno želel, da bi sin ozdravel. Zvečer je odhajal k Muri, premišljeval ob njenih nežnih šumih in razmišljal, kako bi lahko pomagal svojemu sinu. Ko si je olajšal dušo, se je počasi odpravil proti domu.

Tako se je dogajalo sedem dni. Sedmi dan, ko se je vračal proti domu, pa je pri zadnjem ovinku v temi nenadoma zaslišal ropotanje, ki je postajalo vedno bolj glasno. Vzdignil se je veter, les v gozdovih je začel prasketati in debla so pokala. »Jezus, Kvatra!« Mura se je začela dvigovati in njen tok je postal tako hiter, da mu je s pogledom komaj še sledil. Prikovan je obstal in zdelo se mu je, da se ne bo mogel premakniti, niti oči ni mogel zatisniti, četudi je hotel. Tedaj se je Mura počasi umirila, iz gozda se je utrgala senca in nežen glas: »Ne skrbi, dobri človek. Rodil se ti je še sedmi sin, tako kot je bilo povedano. Bodi srečen in se ga veseli. Muri delaš dobro in Mura ti bo povrnila.« Nato je vse potihnilo. Oče se je opotekel nazaj, sedaj ni vedel, ali se je vse to v resnici zgodilo ali je bil to le privid. Nekaj pa je bilo zagotovo – od tega trenutka je bil pomirjen in vedel je, da bo otroka varovala Kvatra, ki prebiva v teh murskih gozdovih. Čeprav je še nihče ni videl, so že stari ljudje govorili, da se Kvatra pokaže, ko želi in komur želi. Verjeli so, da lahko uresniči želje, še več – lahko spremeni usodo, kot so jo napovedale rojenice. Ko se je vse pomirilo, je oče ob sebi našel majhne kupčke belih murskih kamenčkov, katerih prej ni bilo tam. Neka sila ga je vodila, da je vzel kamenček in nanj zapisal svojo največjo željo – zdravje za sina. Iz teme se je utrgala postava in s košarico, polno listja, se je napotila po kamenček. Nasmehnila se mu je, se tiho zahvalila in odšla. Oče je opazil, da so se ostali kamenčki ob poti spremenili v modro barvo.

Ponoči ni mogel spati; razmišljal je o tem, ali je res ravno on ta srečnež, katerega se je usmilila Kvatra. In res se je stanje sinu izboljšalo. Leta so minevala, otrok je rasel in kaj kmalu je hodil z očetom na delo k Muri. Oče Kvatrine dobrote ni pozabil; ob Muri ji je nastavljal vino in vrtanik v zahvalo za sinovo zdravje. Tudi ko je ostarel, je še vedno hodil k Muri, da si je olajšal dušo. V njenem šumenju je našel mir in spokojnost. In ko je nekega večera pred svojo smrtjo zaslišal Kvatrino glas, ki je rekel: »Tvoj sin je bil rešen prehitre smrti. To je bilo najino darilo tebi, ki si dober človek. V življenju se bo tvojim potomcem dobro godilo,« je vedel, da lahko umre miren.

IŽAKOVCI

Kvatra v ljudskem izročilu (prekmursko narečje; beltinski govor)

Ednomisrmaki, ker je delau kak büjraš na Müjri, se je naroudilo že sedmo dejte, sedmi sin. Oča se je njegovoga rojstva jako razveselo, ali dejte se je naroudilobetežasto pa jako blejdo, ženska, ka je bijlapoulek pri porode pa je pravila, kanededugo na svejti. Oča, čiglij je bülsrmak pa je že kumajladau s svojojšesterofdicouf, si je izdak želo, naj dejte prežive. Večer je odo k Müjri, premišlaval ob njenon šumenje in razmišlaval, kak bi pomagausijni, ka de zdrav. Kda si je olajšau svojo düjšo, je pomaliodišeuproutidomi. Tak je tou trajalo sedendnij. Sedmi den, kda je pa šouproutidomi, pa je pri zadnjoj ovinki v kmicizačül, ka je nekaj zružilo, čiduže bole naglas. Vzdigno se je vöter, lejs je začau pokati. »Jözuš, Kvatra!« Müjra se je začalazdigavati, njeni tok pa je gratau tak hiter, ka je očatoukumajgledau. Ostau je na meste pa siguren je bil, kanede mogel oditi z mesta, nančočij je nej mogel zaprejt, čiglij je toušteu. Te pa se je Müjrazmirila, s šume je stoupila senca in mijli glas je pravo: »Ne boj se, dober človik! Naroudo se ti je sedmi sin, tou je jako velka čast, kak je biloupovejdano. Boj srečen, veseli se ga. Müjri delaš dobro in Müjra de ti toupovrnola.« Te pa je vse gratalotuo. Oča se je opotekno nazaj, zdaj je rejsannej več znau, či se je tou vse v resnici zgoudiloeli pa se njemi je blelo. Nekaj pa je bilou - od zdaj je bil meren, znau je, ka de dejte pazila Kvatra, kera žive v murski šumi. Čiglij je je še niščenejvido, so že stari lidje znali praviti, ka se Kvatra pokaže, kdašče in komi šče. Vrvali so, kalejko uresniči to, karejsanšččeš, še več – lejko spremeni to, ka je človeki bilo sojeno, kak so napovedale sojenice. Kda se je vse pomerilo, je oča ob tejlinajšeu male küpčkebebjilmürskij kamenčkov, kerij prlenej bilo tan. Nekša sila ga je vodila, ka je zeu kamenček, pa na njega napisau svojo najvejšo željo – zdravje za dejte. Iz kmice se je pa pojavila postava in se z malin cekrecon, punin listja, napoutila po te mali kamenček. Nasmijala se njemi je, se njemizafalila pa odišla. Oča je opazo, ka se je vse drüjgo kamenje na küpispremejnilo v plavo barvo.

Vnoči je nejmogeu spati; mislo je samo na tou, či je rejsanun te srečneš, keroga se je usmijlilaKvatra. In rejsan se je sijni stanje zboukšalo. Lejta so minejvala, dejte je raslo in hitro šlo z očon na delo k Müjri. Oča je Kvatrinedobroutenej pozabo; ob prijlikinjoj je ob Müjrinastavlauvijno pa vrtanik v zahvalo za sijново zdravje. Tudi, kda je stari gratao, je še izdal odo k Müjri, kda je mel kakšenevoule. V njenonšimenji je najšeu mer in spokojnost. In kda je ednoga dneva pa čülKvatin glas, ker je pravo: »Tvoj sin je biu rešeni prehitre smrti. To je najno darilo tebi, ka si dober človik. V živlenji de tvojinpotomcon dobro šlo,« je znau, kalejkomerjemerem.

IŽAKOVCI